

1 Νοεμβρίου 2018

Ο μήνας Νοέμβριος (Διονύσης Π. Σιμόπουλος, Επίτιμος Δ/ντής του Πλανηταρίου του Ιδρύματος Ευγενίδου)

/ [Πεμπουσία](#)

Βροχή Λεοντιδών (οι μικρές φωτεινές ευθείες) πάνω από την Ισπανία, στις 18 Νοεμβρίου του 1999. Η φωτογραφία ελήφθη με έκθεση 20 λεπτών, γύρω στις 2:10 το πρωί, λίγο πριν το αποκορύφωμα της βροχής. (πηγή: nasa.gov - Χουάν Κάρλος Κασάντο)

Από την αρχαιότητα ακόμη διάφορα ιδιαίτερα εμφανή ουράνια αντικείμενα προειδοποιούσαν τους ανθρώπους σαν σημάδια των αλλαγών του καιρού.

Πάρτε, για παράδειγμα, το πανέμορφο ανοιχτό αστρικό σμήνος των Πλειάδων, γνωστότερο στο λαό μας με την ονομασία Πούλια. Ακόμη και από την εποχή του Ησίοδου η δύση των Πλειάδων αμέσως μετά την δύση του Ήλιου, που συμβαίνει στα μέσα Νοεμβρίου, σημάδευε και σημαδεύει την περίοδο της έλευσης του κρύου και «προειδοποιούσε τους γεωργούς να σπεύσουν να ολοκληρώσουν την σπορά, αλλά και τους κτηνοτρόφους να κατηφορίσουν στα χημαδιά». Όπως μας λέει η παροιμία: «Στις δεκαφτά ή στις δεκοχτώ πέφτει η Πούλια στο γιαλό, και πίσω παραγγέλνει: μηδέ στανίτσα στα βουνά, μήτε γιωργός στους κάμπους», ή σε μιαν άλλη παραλλαγή: «μήτε τσομπάνος στα βουνά, μήτε γεωργός στους κάμπους».

Εκτός από την δύση της Πούλιας, όμως, την μεταβολή του καιρού προς το χειρότερο «μηνάει» στο λαό η γιορτή του αγίου Μηνά, στις 11 Νοεμβρίου, ενώ στη γιορτή του αγίου Αντρέα, στις 30 Νοεμβρίου, το κρύο «αντριάει». Οι ακατάστατες αυτές καιρικές συνθήκες που επικρατούν έδωσαν στον Νοέμβριο το όνομα «Ανακατωμένος», αν και είναι γνωστός στον λαό μας και ως Σποριάς ή Μεσοσπορίτης γιατί τότε γίνεται η σπορά των δημητριακών. Στις άλλες γεωργικές ασχολίες περιλαμβάνεται επίσης και το λιομάζωμα. Σύμφωνα με τον Νίκο Ψιλάκη: «Στα ελληνικά λιόφυτα αρχίζει κάθε Νοέμβρη το πανηγύρι της ελιάς. Παλιότερα οι

γυναίκες με τα καλάθια μάζευαν μία-μία τις πεσμένες ελιές. Αλλού οι μαζωχτάδες χτυπούσαν τα κλαδιά με ράβδους και μάζευαν τον καρπό από τα στρωμένα ελαιόπανα. Τελευταία η τεχνολογία αντικατέστησε την αρχαία ξύλινη ράβδο με μεταλλική περιστρεφόμενη». Αλλά το λιομάζωμα μπορεί να διαρκέσει μέχρι και τον Γενάρη ή ακόμη και τον Μάρτη.

Ανάμεσα στις γιορτές του μήνα περιλαμβάνεται και η εορτή των Ταξιαρχών Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ στις 8 Νοεμβρίου, γι' αυτό ο Νοέμβριος ονομάζεται σε ορισμένες περιοχές της χώρας μας και Αϊ-Ταξιάρχης και Αρχαγγελίτης. Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ θεωρείται και ως «ο κατ' εξοχήν ψυχοπομπός άγγελος» γι αυτό και σε ορισμένες περιοχές την παραμονή της εορτής του έφερναν τα παπούτσια τους μέσα στο σπίτι για να μην τα δει ο Μιχαήλ και έλθει να τους πάρει πριν την ώρα τους.

Στις 14 Νοεμβρίου εορτάζεται η μνήμη του αγίου Φιλίππου που σύμφωνα με τον Γεώργιο Ν. Αικατερινίδη «...ήταν φτωχός γεωργός, ο οποίος όλη τη μέρα δούλευε στο χωράφι του. Όταν το βράδυ γύρισε στο σπίτι του, έσφαξε το μοναδικό του βόδι και μοίρασε το κρέας στους συγχωριανούς του για να αποκρέψουν, όπως επιβάλλεται πριν από τα Χριστούγεννα. Το πρωί όμως που σηκώθηκε, βρήκε το ζώο του ζωντανό από θεϊκό θαύμα. Γι' αυτό, επειδή ήταν πολύ αγαθός, άγιασε όταν πέθανε. Η μέρα του Αϊ-Φίλιππα ημερολογιακά έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού τότε ξεκινά η 40ήμερη νηστεία για τα Χριστούγεννα». Γι αυτό η περίοδος αυτή μέχρι τα Χριστούγεννα ονομάζεται Σαρανταήμερο ή Σαραντάμερο. Την ίδια ημέρα τιμάται επίσης και η μνήμη του Γρηγόριου Παλαμά τον οποίο είχαν επιλέξει οι πατέρες του Αγίου Όρους ως υπερασπιστή του ησυχασμού στο Βυζάντιο του 14ου αιώνα.

Στις 25 Νοεμβρίου τιμάται η μνήμη της αγίας Αικατερίνης η οποία, σύμφωνα με την Μάρω Κ. Παπαθανασίου «...γεννήθηκε και έζησε στην Αλεξάνδρεια επί Μαξιμιλιανού. Ήταν κόρη του έπαρχου Αλεξανδρείας Κώνστα (ή Κέστου), γυναίκα σπάνιας σοφίας και ωραιότητας. Όπως μαρτυρεί η εκκλησιαστική παράδοση, σε συζήτηση περί πίστεως που είχε με πενήντα φιλοσόφους, η Αικατερίνη μετέστρεψε στον χριστιανισμό όχι μόνο αυτούς αλλά και πολλούς κρατικούς αξιωματούχους και άλλους επιφανείς. Η εμμονή στην πίστη της εξόργισε τον αυτοκράτορα, που διέταξε τον βασανισμό της και, τελικά, τον αποκεφαλισμό της το 305».

Η μεγαλύτερη, όμως, γιορτή του μήνα είναι τα Εισόδια της Θεοτόκου στις 21 Νοεμβρίου. Σύμφωνα με τον Σάββα Αγουρίδη η καθιέρωση της εορτής έγινε τον 8ο αι. μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη, ενώ την αναφορά των «...Εισοδίων της Θεοτόκου στα Άγια των Αγίων [του Ιερού των Ιεροσολύμων] και παραμονής της εκεί βρίσκουμε στο απόκρυφο λαϊκό κείμενο που [ονομάστηκε] 'Πρωτοευαγγέλιον

Ιακώβου'...». Η παράδοση της Θεοτόκου στο Ιερό έγινε από τους γονείς της, τον Ιωακείμ και την Άννα, «...όταν ήταν τριών ετών, και έτσι την αφιέρωσαν στον Θεό, αφού η Μαρία παρέμεινε εντός του Ιερού, όπου την υποδέχτηκε ο Ζαχαρίας (προφανώς ο ιερέας πατέρας του Ιωάννη του Προδρόμου) και την εισήγαγε στο Ιερό, όπου έμεινε μέχρι της ηλικίας των 14 ή 15 ετών».

Ένα ιδιαίτερα θεαματικό, πολλές φορές, ουράνιο φαινόμενο συμβαίνει γύρω στις 17 Νοεμβρίου κάθε χρόνου οπότε μια ετήσια «βροχή διαττόντων» στολίζει με δεκάδες φωτεινά πεφταστέρια τον ουρανό μας όταν μια ροή σωματιδίων μερικών δεκάδων διαττόντων την ώρα σχηματίζουν την «βροχή των Λεοντιδών». Η βροχή αυτή ονομάζεται έτσι επειδή τα μετέωρα αυτά φαίνονται ότι προέρχονται από την κατεύθυνση του αστερισμού του Λέοντα, και οφείλονται στα σωματίδια που αφήνει πίσω του ο κομήτης Τεμπλ-Τατλ. Αυτό που συμβαίνει είναι το εξής: καθώς η Γη μας περιφέρεται στην τροχιά της γύρω από τον Ήλιο, συναντάει κάθε Νοέμβριο το σύννεφο των σωματιδίων του κομήτη Τεμπλ-Τατλ που είναι σχετικά μαζεμένα μαζί σε ομάδες και τέμνουν την τροχιά της Γης. Έτσι καθώς η Γη μας τρέχει με 108.000 χιλιόμετρα την ώρα, πέφτει ακάθεκτη πάνω στο σύννεφο των σωματιδίων. Τα μικροσκοπικά αυτά σωματίδια, με βάρος ενός γραμμαρίου, χτυπάνε τα ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιράς μας σε ύψος 100 περίπου χιλιομέτρων και αναφλέγονται. Η ανάφλεξη αυτή ιονίζει τα γύρω στρώματα της ατμόσφαιρας, σχηματίζοντας έτσι μια φωτεινή σφαίρα 2 έως 3 μέτρων που κινείται με ταχύτητα 30 έως 60 χιλιομέτρων το δευτερόλεπτο. Αυτή τη φωτεινή σφαίρα, λοιπόν, βλέπουμε από τη Γη, και ονομάζουμε διάττοντα, μετέωρο, ή «πεφταστέρι».

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδιαίτερα μετά από κάποια πρόσφατη διέλευση ενός κομήτη ο ρυθμός αυτός μπορεί και να ξεπεράσει ακόμη και τα χίλια μετέωρα την ώρα. Σ' αυτή την περίπτωση η «Βροχή» μετατρέπεται σε «Καταιγίδα». Η μεγαλύτερη «Καταιγίδα Διαττόντων» που παρατηρήθηκε ποτέ ήταν η «Καταιγίδα των Λεοντιδών» στις 12 προς 13 Νοεμβρίου του 1833 όταν τα μετέωρα έμοιαζαν με πυροτεχνήματα από μια ροή δεκάδων μετεώρων κάθε δευτερόλεπτο που διήρκεσε επί ώρες. Ένας ιστορικός μάλιστα το 1878 την θεώρησε ως ένα από τα 100 πιο σημαντικά γεγονότα του αιώνα. Πολλές ξυλογραφίες έχουν απεικονίσει το γεγονός με μεγάλη επιτυχία. Αρκετοί μάλιστα κοινωνιολόγοι αποδίδουν στο ουράνιο αυτό φαινόμενο την εξάπλωση της θρησκομανίας που επηρέασε τα επόμενα χρόνια την όλη κοινωνική εξέλιξη και τον σύγχρονο χαρακτήρα των ΗΠΑ.

Πηγή: Σιμόπουλος, Διονύσης Π. «Οι Μήνες Νοέμβριος και Δεκέμβριος», Γεωτρόπιο Ελευθεροτυπίας, Τεύχος 498 (31 Οκτωβρίου 2009)